

BU ÇALIŞMA;

**İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ ÂYET-HADİS-İLMİHAL
KARTELASI HAZIRLAMA KOMİSYONUNCA
HAZIRLANMIŞTIR.**

KOMİSYON:

Veysel İŞILDAR (İstanbul Müftü Yardımcısı)

İrfan ÜSTÜNDAĞ (Büyükçekmece Müftüsü)

Dr. Mehmet MÜFTÜOĞLU (Esenyurt Müftüsü)

İlyas YILMAZTÜRK (Ümraniye Müftüsü)

Ömer CİHANGİR (Atik İbrahim Paşa Camii Başımam-Hatibi)

Mesut ÇAKIR (Vakırfhan İş Merkezi Mescidi İmam-Hatibi)

ÖNERİLER İÇİN: www.istanbul.diyamet.gov.tr

OCAK 2018

**T.C.
İSTANBUL
MÜFTÜLÜĞÜ**

**CAMİLERDE
NAMAZLARDAN
SONRA OKUNACAK
ÂYET-İ KERİME,
HADİS-İ ŞERİF
VE
İLMİHAL BİLGİLERİ**

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yeyin, eğer siz yalnız Allah’a kulluk ediyorsanız O’na şükredin.”

Bakara 2/172.

HADİS-İ ŞERİF MEALİ

إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً يَحْتَسِبُهَا فَهِيَ لَهُ صَدَقَةٌ

“Allah’ın rızasını umarak ailesinin geçimini sağlayan bir kimse için, harcadıkları birer sadaka olur.”

Buhârî, Nefekât 1; Müslim, Zekât 49.

Helal kazancın dinimizdeki yeri nedir?

İnsanoğlu hayatını sürdürebilmesi için yemeye, içmeye ve barınmaya muhtaçtır. Bunları karşılamak için çalışıp kazanmak, emek sarf edip alın teri dökmek durumundadır. İslam; içerisinde emek bulunmayan faiz, kumar, hırsızlık, gasp ve bunun benzeri gayri meşru işleri haram kılmıştır. Aynı zamanda insanların inançlarını sömürerek, ihtiyacı olmadığı halde, meslek haline getirip dilencilik yapmak da böyledir. Emeksiz bir kazanç insanı hem dünyada, hem de ahrette küçük düşürür. İhtiyaçları olduğu halde dilenmeyen kimselerin durumunu Kur'an şöyle ifade eder; "(sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya g yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırısın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirseniz, şüphesiz Allah onu bilir." (Bakara 2/273)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ

İnsan için ancak çalıştığı vardır. “Şüphesiz onun (insanın) çalışması ileride görülecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir.”

Necm 53/39-41

HADİS-İ ŞERİF MEALİ

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

“Hiçbir kimse, kendi kazancından daha hayırlı bir rızık asla yememiştir.”

Buhârî, Büyû’ 15, Enbiyâ 37.

Kul hakkı yemenin hükmü nedir? Kul hakkı nasıl ödenir?

Hz. Peygamber (s.a.s.), üzerinde kul hakkı bulunan kişilerin, hak sahibi olan mazlumlardan helallik almalarını öğütlemiştir. Bunun yapılmaması durumunda haksızlık yapan kişinin salih amellerinin, haksızlığı ölçüsünde alınarak hak sahibine verileceğini, eğer verilecek salih amel bulunamazsa o zaman da mazlumun günahlarının zalime yükleneceğini belirtir (Buhari, Me-zalim, 10). Allah'ın huzuruna kul hakkı ile çıkmamanın, çok ağır bir vebali vardır. Çünkü böyle bir günahın Allah tarafından bağışlanması, hak sahibinin affetmesi şartına bağlanmıştır. Hak sahibi, hakkını almadıkça veya bu hakkından vazgeçmedikçe, Allah kul hakkı yiyenin bu günahını affetmemektedir. Buna göre, gasp, hırsızlık veya izinsiz alma gibi yollarla elde edilen haram para veya mal, sahipleri biliniyor ise kendilerine yahut mirasçılarına, bilinmiyor ise fakirlere veya hayır kurumlarına onların namına sadaka olarak verilmelidir. Ayrıca, yapılan bu kusurlardan dolayı da Allah'tan af ve mağfiret dilenmelidir. (Maverdi, el-Havi, I, 107; İbn Teymiyye, el-Fetava'l-Kübra, I, 113).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ
تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin.

Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka.

Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.”

Nisa 4/29.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا افْتَضَى

“Satışta, alışta ve borcunu istemekte kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet etsin.”

Buhârî, Büyû’ 16.

Ticarette kar nedir ve Nasıl olmalıdır?

Alış-Veriş genellikle kâr sağlamak veya ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılır. Ticaret meşrû olunca, kâr elde etmenin de meşrû olması tabiidir. Çünkü kâr, mal mübadelesinin semeresi olup, onsuuz ekonomik bir hayat düşünülemez. Bu yüzden İslâm hukuku kârı yasaklamamıştır. Âyet ve Hadislerde ticaret ve kazançtan genel olarak söz edilmiş ve ekonomik hayatın belirli ölçülere uyularak, kendi tabii kuralları içinde yürümesi amaçlanmıştır. Kârın tabii ve ahlâkı ölçüler içinde oluşması esas alınmıştır. Bu prensibin bir gereği olarak alış-verişlerde yüzde hesabıyla bir kâr haddi belirlenmemiştir. Genel olarak, arz ve talep kanunlarına bağlı serbest rekabet esasları içinde kendiliğinden oluşacak fiyatlar ölçü alınır. Ancak bu prensibi korumak ve insanların temel ihtiyaçlarının istismarını önlemek için, bir takım tedbirler ön-görölmüştür. Ribanın yasaklanması, karşılıksız kazanç yollarının kapatılması ve gerektiğinde narha/yani fiyat sınırına başvurulması bunlar arasında sayılabilir. Alış-verişlerde yalan, hile, aldatma, satılan şeyin ayıbını gizleme veya onu mevcut olmayan vasıflarla övme yasaklanmış, açık, gerçekçi ve ma`kul ölçüler geliştirilmiştir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ
يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

“(Öyle) Adamlar ki, ne ticaret, ne alış-veriş onları Allah’ı zikretmekten, dosdoğru namazı kılmaktan ve zekatı vermekten ‘tutkuya kaptırıp alıkoymaz’; onlar, kalplerin ve gözlerin inkılabına uğrayacağı (dehşetten allak bullak olacağı) günden korkarlar.”

Nur 24/37.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

حُوسِبَ رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَلَمْ يُوْجَدْ لَهُ مِنَ الْخَيْرِ شَيْءٌ، إِلَّا أَنَّهُ
كَانَ يُخَالِطُ النَّاسَ، وَكَانَ مُوسِرًا، فَكَانَ يَأْمُرُ غُلَمَانَهُ أَنْ يَتَجَاوَزُوا عَنِ
الْمُعْسِرِ، قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: نَحْنُ أَحَقُّ بِذَلِكَ مِنْهُ، تَجَاوَزُوا عَنْهُ

“Sizden önceki ümmetlerden bir adam hesaba çekildi; hayır namına hiçbir şeyi bulunamadı.

Zengin olan bu kişi insanlarla hemhal olan bir kimse idi.

Hizmetçisine, darda kalan fakirlerin borcunu affetmesini emrederdi. Aziz ve Celil olan Allah:

“Biz affetmeye ondan daha layığız; onu affediniz.” buyurdu.

Müslim, Müsâkât 30.

İslam'da Kâr Sınırı Var mıdır?

İslam'a göre, alış-verişlerde çeşitli mallara yüzde hesabıyla bir kâr haddi belirlenmemiştir. Genel olarak, arz ve talep kanunlarına bağlı, serbest rekabet esasları içinde kendiliğinden oluşacak fiyatlar ölçü alınmıştır. Konuyla ilgili olarak Allah resulü(sav) fiyatlar artmaya başladığında kendisinden bu duruma müdahale emesi istendiğinde şöyle buyurmuştur. "Şüphe yok ki fiyatları tayin eden, darlık ve bolluk veren, rızıklandırıcı ancak Allah'tır. (Ebu Davud, icare,15) Peygamberimiz Hakîm b.Hızam'ı, kurbanlık bir hayvan almak üzere, eline bir dinar para vererek çarşıya gönderir. Adı geçen sahabî, bu para ile iki koyun satın almış ve henüz pazar yerinden ayrılmadan fiyatların yükselmesi yüzünden, bir tanesini bir dinara satmıştır. İki koyunun irilik bakımından birbirine yakın olduğu düşünülürse, yaklaşık yarım dinara satın alınan bir mal % 100 kâr eklenerek bir dinara satılmış olmaktadır. Elinde bir dinar para ve yedeğinde bir koyunla dönen Hakîme Allah elçisi hayır duada bulunmuş ve para ile koyunu kabul etmiştir. Bu uygulamada, kendiliğinden oluşan günlük piyasa fiyatına itibar edilmiştir. Fakihler de bundan hareketle kar haddinin eşyadan eşyaya fark edebileceğini, bu sebeple de kesin bir takdir yapılamayacağını söylemişlerdir. Bununla birlikte piyasada suistimaller olduğu, karaborsacıların devreye girerek halkı mağdur ettikleri, özellikle halkın zaruri ihtiyaçları sayılabilecek mallarda aşırı fiyat artışları yaşandığı durumlarda, kamu otoritesinin fiyatlara müdahale etme (narh koyma) yetkisi vardır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

**“Bunlar Allah’ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar.
Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir.”**

Bakara 2/9.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

“Bize aldatan bizden değildir.”

Müslim, İmân 164, Fiten 16.

“Ahde vefa” ne demektir, İslam ahlakındaki yeri nedir?

Sözünde durma, verdiği sözlere bağlı kalma, özü ve sözü doğru olma anlamına gelen ahde vefa, İslam ahlakının en önemli prensiplerinden biridir. Kur’an’a göre ahde vefa, iman ederek Allah ile ahitleşmiş ve böylece hür iradesiyle kendisini sadakat yükümlülüğü altına sokmuş olan müminin ahlaki bir borcudur. İster insanlara, ister Allah’a karşı verilmiş olsun her ahid ve söz, yükümlülük şartlarını taşıyan her insanı borçlu ve sorumlu kılar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesine ahde vefa veya ahde riayet denilir (2/177; 23/8). Hz. Peygamber (s.a.s.) verdiği söze bağlı kalmamayı münafıklık işareti olarak saymıştır (Müslim, İman, 106).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ

“Antlaşma yaptığınız zaman, Allah’a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah’ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilir.”

Nahl 16/91.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ، يُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةٌ فُلَانٍ

“Ahdini bozan herkes için kıyamet günü bir bayrak dikilip bu falanın vefâsızlık alâmetidir diye ilân olunacaktır.”

Buhârî, Cizye 22, Edeb 99, Hiyel 99; Müslim, Cihâd 11-17.

Dilencilik yapmak caiz midir?

İslâm'da kural olarak dilencilik yasaklanmıştır. Bunun tek istisnası vardır. O da bir kimsenin çalışmayacak derecede güçsüz hale gelmiş olması ve zarurî ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Buna göre dilencilik bir kazanç yolu değil, zaruret haliyle sınırlı bir ruhsattır. Kur'an'da da dilencilik insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir tutum olarak değerlendirilmiştir (Bakara, 2/273). Ancak, ihtiyacından dolayı isteyen zenginlerin mallarından belli bir hakkı olduğu bildirilmiştir (Zâriyât, 51/19; Meâric, 70/25), Hz. Peygamber (s.a.s.)'e hitaben de “*isteyeni azarlama*.” (Duhâ, 93/10) buyrulmuştur. Diğer bir âyette ise iyi bir mü'minin özellikleri arasında ihtiyacından dolayı isteyenlere malından vermesi hususu da sayılmıştır (Bakara, 2/177). Hz. Peygamber (s.a.s.), yeni Müslüman olan bazı kimselerden Allah'ın birliğine inanıp O'na ibadette bulunmaları ve namaz kılmaları yanında dilencilik yapmayacaklarına dair söz almıştır (Müslim, Zekât, 108; İbn Mâce, Cihad, 4; Ebû Dâvûd, Zekât, 27). Ayrıca hadislerde şeref ve haysiyetini koruyan fakirle yoksulluğunu istismar eden ve dilenmeyi bir kazanç yolu görenler arasındaki ahlâkî farka dikkat çekilmiş (Müslim, Zekât, 102), Elinin emeğiyle geçinme imkânı varken dilenenlerin, özellikle mal biriktirmek için avuç açıp isteyenlerin aslında cehennem ateşi talep ettikleri bildirilmiş (Müslim, Zekât, 105), bunların dünyada yüzüzlük ederek dilenmelerine karşılık ahirette yüz etleri soyulmuş olarak Allah'ın huzuruna çıkacakları ifade olunmuştur (Buhârî, zekât, 52; Müslim, Zekât, 103, 104). İnsanlar da dâhil olmak üzere bütün canlıların rızkının Allah tarafından verileceği (Hûd, 11/6) bilincinde olan bir Müslüman dilencilik yapamaz, yapmamalıdır.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin.
Eğer bilerseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır.”

Bakara 2/280.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ

“Zenginin borcunu ödemeyi ertelemesi zulümdür.”

Buhârî, Havâlât 1, 2, İstikrâz 12.

“Zengin borcunu ödemeyi ertelemesi zulümdür.” Hadisi nasıl anlaşılmalıdır?

“Matlü'l-ğani” zengin (borcunu ödeme imkanı olan kimsenin) borcunu ödemeyi uzatması, geciktirmesi, ertelemesi demek olup alacaklıya yapılmış bir haksızlık ve zulümdür. Borcunu ödeme imkanı olan zengin borçlunun, borcunu ertelemesi, bugünü yarına, yarını öbür güne atarak borcunu sürekli tehir etmesi, borçlunun ödemeye imkânı varken bundan kaçınması elbette alacaklıya karşı işlenmiş bir suç teşkil etmektedir. Öte yandan alacaklı zengin bile olsa, bu durum, borçlunun borcunu ertelemesi için asla bir sebep teşkil etmez. Zamanı gelen ve özellikle de ödenmesi konusunda yazılı veya sözlü uyarıda bulunulmuş olan borcun zengin borçlu tarafından geciktirilmesi tek kelime ile zulümdür. İstenilen zamanda ödemesi ise vaciptir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“İçinizden varlık ve servet sahibi kimseler yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere (kendi mallarından bir şey) vermeyeceklerine yemin etmesinler. Onları affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah’ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

Nur 24/22.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَثَلُ الَّذِي يَرْجِعُ فِي صَدَقَتِهِ كَمَثَلِ الْكَلْبِ يَبِيءُ، ثُمَّ يَعُودُ فِي فَيْئِهِ فَيَأْكُلُهُ

“Verdiği sadakadan dönen kimse, yediğini kustuktan sonra dönüp onu yiyen köpeğe benzer.”

Müslim, Hibât 5.

Bir hayvanı başka bir hayvanla değiştirmek/takas yapmak caiz midir?

Tartı ve ölçü ile alınıp satılan aynı cins mallar (ribevi mallar); karşılıklı olarak mübadele edilirken (takas yapılırken), bunların eşit miktarda ve peşin olarak alınıp satılması gerekir. Aksi halde yapılan işlem faize dönüşür. Faiz ise bütün çeşitleriyle dinimizde haram kılınmıştır (Bakara, 2/275). Kıyemî (standart olmayan, değişken) malların takasında ise, eşitlik şartı aranmaz. Bu nedenle bir hayvanın kendi cinsinden bir hayvanla her ikisinin de peşin olması şartıyla; farklı cinsten bir hayvanla ise peşinlik şartı aranmaksızın değiştirilmesi caizdir. Hayvanların değerlerinin eşit olması şart olmadığı gibi, farklı olması durumunda değer farkı ödenmesi de akdin sıhhatine zarar vermez.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

وَأِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“Medyen halkına da kardeşleri Şuayb’ı peygamber olarak gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin için ondan başka hiçbir ilah yoktur. Rabbinizden size açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların mallarını eksiltmeyin. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin. İnananlar iseniz bunlar sizin için hayırlıdır.”

Araf 7/85.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَّا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا

“Satıcı ve alıcı (söz kesip) pazarlığı bitirdikten sonra birbirlerinden ayrılmadıkça alış-verişi bozup bozmamakta serbesttirler. Eğer onların her biri karşılıklı olarak doğru söyler (mal ile paranın durumunu olduğu gibi) açıklar ise, alış-verişleri bereketli olur. Yok eğer gizler ve yalan beyanda bulunurlarsa, alış-verişlerinin bereketi kalmaz.”

Buhârî, Büyü’ 19, 22, 44, 46; Müslim, Büyü’ 47.

Alış-veriş akdi gerçekleştikten sonra, taraflardan biri aynı mecliste akdi feshedebilir mi?

Alış-veriş akdi gerçekleştikten (icap ve kabulden) sonra akit kesinleşmiştir. Taraflardan biri feshe imkân veren bir gerekçe bulunmadıkça tek taraflı olarak bu akdi feshedemez. Çünkü akit gerçekleştikten sonra tek taraflı olarak bu akdi feshetmek karşı tarafın zarar görmesine sebep olur. Diğer yandan Yüce Allah'ın; “Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin.” (Mâide, 5/1) buyruğu, Müslümanların iman esaslarına, Allah'ın emir ve yasaklarına tâbi olmalarına işaret ettiği gibi, genel anlamda kendi aralarında yaptıkları sözleşmelere bağlı kalmalarını ve verdikleri sözleri tutmalarını da içermektedir. Bu görüş sahipleri, “Alış-veriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayerdirler.” (Buhârî, Büyû', 44; Müslim, Büyû; 10) anlamındaki hadisi, akitle ilgili konuşma (söz meclisi, icap-kabul) bitmeden akdin feshedilebileceği şeklinde yorumlamışlardır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

“Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip (adalet terazisine) koyacağız. Hesap görücü olarak biz (herkese) yeteriz.”

Enbiya 21/ 47.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَتَوْدُنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ، مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنََاءِ

“Kıyamet gününde, haklar sahiplerine mutlaka verilecektir.
Hatta boynuzsuz koyun için, boynuzlu koyundan kısas alınacaktır.”

Müslim, Birr 60.

**Gabn-i yesîr ve gabn-i fâhiş nedir? Bunların akitlere etkisi ne olur?
Gabn-i fâhişle satılan bir maldan elde edilen kazanç helal midir?**

Bir fıkıh terimi olarak gabn, akitlerde iki bedel arasında değer yönünden farklılık ve dengesizlik ile, satıcı veya müşteri aleyhine meydana gelen aldanmayı ifade eder. Gabn; alış-veriş, kiralama, şirket gibi ivazlı akitlerde söz konusu olur. Fakihler gabnı; gabn-i yesîr (olağan ve basit aldanma) ve gabn-i fâhiş (normalden fazla aldanma) olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Gabn-i yesîr, bedelde önemsiz sayılabilecek, kaçınılması mümkün olmayan ve tabii karşılanan eksiklik veya fazlalıktır. Bu kadar bir aldatma veya aldanmanın akde etkisi yoktur. Yapılan alım satım akdi geçerlidir. Gabn-i fâhiş; bedelde aşırı, belirgin ve kaçınılması mümkün olan fazlalık veya eksikliklerdir. Gabn-i fâhiş ve gabn-i yesîrin oranını belirlemede genellikle örf ve âdeti ölçü alınır. Hanefilere göre gabn-i fâhiş konusunda iki farklı ölçü vardır. Bunlar; **a.** Bir malın, birikişilerin tespit ettiği fiyatların alt ve üst sınırları dışında kalan bir fiyatla satılması ya da satın alınmasıdır. **b.** Taşınmaz mallarda %20'nin, hayvanlarda %10'un, taşınır mallarda da %5'in üstündeki fazlalık veya eksikliklerdir. Ancak fâhiş gabnün, satım akdinin fesih sebebi olabilmesi için, aldatma ile birlikte bulunması gerekir. Aksi hâlde yalan ve hile olmayınca bir kimsenin müşteriye vereceği doğru bilgilerle malını dilediği fiyata satmasına da İslâmî bir engel yoktur. Gabn-i fâhişle satılan bir maldan elde edilen kazanç; müşteri aldatıldığını anlayamamış ya da satıcı feshi razı olmamışsa satıcının elde ettiği kâr helal olmaz. Müşteri akdi feshetme imkânına sahip olduğu halde fesh etmemiş, akde razı olmuşsa helal olur. Bununla birlikte Müslümanların tamahkârlık gösterip karşısındakinin iyi niyet ya da bilgisizliğinden istifade etmesinin doğru olmayacağı da unutulmamalıdır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا

“Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe girecekler.”

Nisa 4/10.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ ظَلَمَ قَيْدَ شِبْرٍ مِنَ الْأَرْضِ طَوْقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ

“Kim bir karış mikdarı bir yere haksız olarak zulümle sahip olursa, o yerin yedi katı boynuna geçirilir.”

Buhârî, Mezâlim 13; Müslim, Müsâkât 139-142.

Müşteri, satın aldığı malda gördüğü bir ayıptan dolayı alış-veriş akdini feshedebilir mi?

Müşteri, satın aldığı malda önceden bulunduğu halde farkına varmayıp, akitten sonra fark ettiği bir ayıptan dolayı alış-veriş akdini feshetme hakkına sahiptir. Ancak müşterinin akdi feshetme talebinde bulunabilmesi için satın aldığı malın aynen mevcut olması gerekir. Alış-veriş akdinde feshi mümkün kılan ayıp ise; piyasada malın kıymetini azaltan veya ondan yararlanmaya engel olan her türlü eksiklik ya da kusurdur. (Merğınani, el-Hidaye, Beyrut, ts. , III, 36-38).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَمَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَعْلَلْ مِمْنَ يَعْلَلُ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوْفَى
كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

“Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir.”

Al-i İmran 3/161.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ مَاتَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثٍ: الْكِبْرِ وَالْغُلُولِ وَالذَّيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ

“Kim kibirden, ganimete hainlik etmekten (kamu malına zarar vermek) ve borçlanmaktan uzak olarak ölürse cennete girer.”

Tirmizî, Siyer 21.

Ölen bir kimseden miras payı alabilecek olanlar kimlerdir?

Ölen bir kimseden miras payı alabilecek olanlar sekiz sınıfta toplamıştır. Hisseleri Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiş bulunan bu hısımlara "Ashabûl-ferâiz" denir. Bunlar on iki kimse olup; dördü erkek, sekizi kadındır. Ayrıca on tanesi miras bırakanın nesep hısımları; sağ kalan karı veya koca ise sihrî yönden hısımlardır: Ashabûl-ferâizden olan hısımlar şunlardır: Miras bırakanın; a) kocası, b) karısı, c) babası, d) annesi, e) dedesi, f) kızı, g) oğlunun kızı, h) ana baba bir kız kardeşi, i) baba bir kız kardeşi, j) sahil nine, k) ana bir kardeşleri. Ana bir kardeşler kız olsun, erkek olsun eşit miras aldığı için iki cins, tek maddede toplandı. Ashabûl-ferâiz için takdir edilen hisseler altı tane olup şunlardır: 1/2, 1/3, 1/4, 2/3, 1/6 ve 1/8 (bk. en-Nisâ, 4/11, 12, 176; el-Enfâl, 8/75; Ashabûl-Ferâiz" maddesi; Hamdi Döndüren, Delilleriyle İslâm Hukuku, İstanbul 1983, s. 438 vd.)

ÂYET-İ KERİME VE MEALİ

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمْ
الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

“Allah’ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah’a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) haline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah’ın azabı çetindir.”

Haşr 59/7.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَانَ عَلَى ثَقَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ كِرْكِرَةٌ، فَمَاتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هُوَ فِي النَّارِ»، فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، فَوَجَدُوا عَبَاءَةً قَدْ غَلَّهَا

Peygamber Efendimizin seferde bazı yüklemeye hizmetlerini gören ve kendisine Kırkire denilen bir adam vardı. Adam öldü. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.s) “O cehennemdedir” buyurdu. Sahâbe gelip adamın evindeki eşyalarına baktılar; ganimet malından çaldığı bir abâ buldular.

Buhâri, Cihâd 190.

Anne veya babadan üvey çocuklara miras kalır mı?

Babanın her iki hanımından da dünyaya gelen çocuklara miras verilmesi gerekir. Ancak evlendiği hanım dul ise ve eski eşinden çocukları varsa, bunlara üvey evlat denir bunlara miras düşmez. Fakat kişinin kendisinden olan çocukların hepsi öz evlattır ve mirastan pay almalarıdır. İkinci hanımın malının mirasa dönüşmesi konusu ise; adamın birinci hanımından olan çocuklar ikinci hanımın üvey evlatlarıdır. Bu sebepten kadın öldüğünde yalnızca kendisinden olan çocuklara miras kalır. İkinci hanımın malından adamın birinci hanımından olan çocuklarına miras düşmez. Öz olan çocuklara miras düşer, üvey çocuklar mirastan pay alamaz. Üvey çocukla üvey anne veya baba arasında nafaka ve miras hükümleri cereyan etmez. Çünkü nafaka veya miras ya evlilik akdi ya da nesep hısımları olmakla hak olarak ortaya çıkar. Önceki evlilikten doğan bir çocukla, annesinin sonradan evlendiği ikinci koca arasında ise bir aile yuvası içinde yaşama zarûreti, bayram ve cemiyetler dolayısıyla ziyaretleşme gibi âdâb-ı muâşeret ve insanî yardımlaşmalar dışında kan hısımlığı ile ortaya çıkan malî haklar söz konusu olmaz. Böyle bir çocuk belki kendi öz annesiyle ilgilenmesi gerektiği zamanlarda, dolaylı yoldan üvey babası ile de ilgilenmesi İslâm ahlâkının gereğidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ

“Kim Allah’a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin.
Ona çok değerli bir mükafat da vardır.”

Hadîd 57/11

HADİS-İ ŞERİF MEALİ

أَرْبَعُونَ خَصْلَةً أَعْلَاهُنَّ مَنِيحَةُ الْعَنْزِ، مَا يَعْمَلُ رَجُلٌ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا،
وَتَصَدِيقَ مَوْعُودِهَا، إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ

“Kırk sevap vardır ki bunların en üstünü, birisine sağması için ödünç olarak sütlü bir keçi vermektir. Kim, sevabını umarak ve hakkındaki vaatlere inanarak bu kırk hayırdan birini işlerse, Allah onu, bu sebeple cennete koyar.”

Buhârî, Hibe 35.

Hibe edilen bir mal veya para geri alınır mı?

Hibenin karşılıksız ve bir daha geri alınmamak üzere yapılması asıldır. Ancak karşılıksız yapılan hibede mal henüz bağışlananın elinde duruyorsa, yabancıya yapılmış olsa bile dönmek mümkündür. Fakat bu mekruh sayılmıştır. Hanefilerin benimsediği bu görüş, ashab-ı kiramdan Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Ömer, Ebû Hureyre ve Fudâle b. Ubeyd (r. anhüm)'a dayanır. Hz. Ömer (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “İyi cins bir atımı Hak yolunda tasadduk ettim. Bir süre sonra sahibi hayvana yazık etmiş. Ben onu ucuza satacağını anlayarak, Rasûlüllah (s.a.s)'a hükmünü sordum da: “Onu ne satın al, ne de sadakadan dön; çünkü sadakasından dönen, dönüp kusmuğunu yiyen köpek gibidir.” *buyurdular.* (Müslim, Hibât, 1) Hz. Peygamber (sav), hibeden dönmeyi çirkin görmüştür. Yukarıda isimleri zikredilen sahabeye göre, hadisteki benzetme, şer'an değil, mürüvvet ve ahlâk yönünden yapılan bir benzetmedir. Çünkü köpek, helal ve harama muhatap değildir. Burada davranışın çirkinliği belirtilmek istenmiştir (Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, A. Davudoğlu, VIII/147,148). Diğer yandan hibeden vazgeçmeye cevaz veren bazı hadisler de nakledilmiştir. Bir hadiste şöyle buyrulur: “Hibede bulunan, bir ivaz (bedel) almamışsa, hibesinden rucu edebilir.” (İbn Mâce, Hibât, 6; es-Serahsî, a.g.e., XII/48).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ
اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءٍ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

“Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur (cehennemde yanarsınız).
Sizin Allah’tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez.”

Hud 11/113.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ، فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ
مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ

“Zulümden kaçınınız. Çünkü zulüm, kıyamet gününde zâlime zifiri karanlık olacaktır.
Cimrilikten de sakınınız. Çünkü cimrilik sizden önceki ümmetleri helâk etmiş, onları
birbirlerinin haksız yere kanlarını dökmeye, haramlarını helâl saymaya sevk etmiştir.”

Müslim, Birr 56.

İçki satışı dinimize göre caiz mi?

Kur'an-ı Kerîm içkiyi yasaklamış ve haram olduğunu bildirmiştir: “Ey İman edenler! içki (hamr), kumar, dikili taşlar ve fal okları şeytanın işlerinden bir pisliktir.” Mâide, 5/90). İçki içmek İslâm'da yasak olduğu gibi, önceki semavî dinlerde de bu konuda bazı yasaklar getirilmiştir. Hz. Peygamberin (asm) çeşitli hadisleri bu konuda uygulama esaslarını gösterir: “Her sarhoşluk veren şey şaraptır ve her sarhoşluk veren şey haramdır. Bir kimse şarabı dünyada içen de ona devam üzere iken, tövbe etmeden ölürse, âhirette kevser şarabını içemez.” (Müslim, Eşribe, 73). “Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır.” (el-Askalânî, Bulûğu'l Merâm, Terc. A. Davudoğlu, IV, 61 vd.). Hz. Peygamber (asm)â ilaç için şarap yapmanın hükmü sorulunca; “Şüphesiz şarap deva (ilâç) değil, aksine derttir.” (el-Askalânî, IV/ 61). “Ümmetinden bir takım kimseler, çeşitli adlar koyarak içki içeceklerdir.” İslâm, içkinin içilmesini yasakladığı gibi, Müslümanlar arasında ticaretini de yasaklamıştır. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Peygamber (sav) içki konusunda on kişiyi lanetlemiştir: Sikan, kendisi için sıkılan, içen, taşıyan, kendisi için taşınan, içiren, satan, parasını yiyen, satın alan ve kendisi için satın alınan...” (Tirmizî, Büyü, 59). Mâide suresindeki kesin içki yasağı bildiren ayet geldikten sonra, Allah Resulu (asm) uygulama ile ilgili olmak üzere şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah içkiyi haram kılmıştır. Bu ayeti haber alıp da yanında içki bulunan kimse, ondan içmesin ve satmasın...” (Müslim, Müsâkât, 67)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“Şüphesiz, Allah’a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir karşılığa değişenler var ya, işte onların ahirette bir payı yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temizlemeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır.”

Ali İmran 3/77.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مِنْ أفتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مَسْلُومٍ بيمينه ، فَقَدْ أوجب الله له النار . وحرَّم عليه الجنة فقال له رجلٌ : وإن كان شيئاً يسيراً يا رسول الله ؟ قال : وإن كان قضيياً من أراك

“Yalan yere yemin ederek bir müslümanın hakkını gasbeden kimseye Allah cehennemi vâcip, cenneti de haram kılar.” Bunun üzerine bir kişi: Eğer o hak önemsiz bir şey ise yine böyle midir, yâ Rasulallah? diye sordu. Peygamberimiz: “Misvak ağacından bir dal parçası olsa bile böyledir,” buyurdu.

Müslim, İmân 218.

Emlakçılık ve komisyonculuk caiz mi?

Emlakçılık ve komisyonculuk yapmak ve satılan maldan komisyon alması caizdir. Komisyonculuk meşru bir meslektir. Alanla satanı buluşturup anlaştırmak için çaba ve gayret gösterme hizmetidir yaptığı. Bu hizmetin bir ücreti, bir karşılığı olmalıdır. Meşru bir iştir yaptığı. Ancak bu mesleğin de diğerleri gibi ilk şartı, *tarafları fiyatlarda yalan söylemeden buluşturup anlaştırmaktır*. Bu hizmetin ücretini ayrıca da konuşabilirler. O hizmeti görenlere çevrede verilen ne ise onu da esas alarak takdir edebilirler. Komisyoncu bir tarafın fiyatını yüksek göstererek yahut da aşağı anlatarak aradaki farkı kendine alamaz. Kendine ait olan hak, komisyonculuk ücretinden ibarettir. Ayrıca tarafların malından fiyat oyunuyla kendine gizlice başka bir karşılık elde edemez. Çünkü kendisi aracıdır. Alan ile verenin ortağı değildir.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا الشُّوْءَ بِمَا
صَدَدْتُمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın.
Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allah yolundan sapmanız
sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de) sizin için büyük bir azap vardır.”

Nahl 16/94.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

الْحَلْفُ مُنْفَقَةٌ لِلسَّلْعَةِ مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ

“(Doğru bile olsa çok) yemin, malın sürümünü artırır;
fakat kazancın bereketini giderir.”

Buhârî, Büyü’ 26; Müslim, Müsâkât 131.

Alışverişte yemin etmek caiz midir?

Pazarlık esnasında yemin etmek caiz değildir. Yalan yere yemin etmek ise daha büyük bir haramdır. Çünkü bu, basit bir kazanç için Allah'ın adını istismar etmek, müşteriyi kandırmaktır. Hz. Peygamberimiz (asm) kıyamet günü Allah'ın, yüzlerine bakmayacağı üç gruptan birinin; "...malı şu fiyata aldım deyip müşterinin kendisini doğruladığı ve malını satın aldığı kimse," olduğunu bildirmektedir. (el-Buhârî, Müsakat, 5; Müslim, İman, 46). Başka bir hadiste de Peygamberimiz (asm) şöyle buyurmaktadır: "Ticarette çok yemin etmekten sakının. Çünkü yemin sürümü artırır, fakat bereketi yok eder." (Müslim, Müsakat, 27).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ

(Cennetlikler, cehennemliklere şöyle sorarlar): “Sizi Sekar’a (cehenneme) ne soktu?”
Onlar şöyle derler: “Biz namaz kılanlardan değildik,” “Yoksula yedirmezdik.”

Muddessir 74/42-44

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

طَعَامُ الْاِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ ، وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْاَرْبَعَةِ

“İki kişinin yiyeceği üç kişiye, üç kişinin yiyeceği de dört kişiye yeter.”

Buhârî, Et'ime 11; Müslim, Eşribe 178.

Karaborsacılık ne demektir?

İnsanların ihtiyacı olan bir malı, sırf pahalılaşmasını bekleyerek depolamak ve satışa sunmaktır. İslâm'da ticaret hayatının serbest bırakılarak fiyatların serbest rekabet sonucu oluşması asıldır. Bazı mallar karaborsa için saklanınca piyasada mal darlığı olur ve talep fazlalığı sebebiyle fiyatlar sunî olarak yükselmeye başlar. Karaborsacının gayesi de budur. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Karaborsacı ne kötü kuldür! Fiyatların düştüğünü öğrenince üzülür, yükseldiğini duyarsa sevinir.” (Kâmil Miras, Tecrid-i Sarih, 6/549) “Bir gıda maddesini 40 gece depolayıp (ihtiyaç varken) saklayan Allah'tan uzaklaşmış, Allah da onu kendisinden uzaklaştırmıştır.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/33) Karaborsacılığın oluşması için şu şartlar gereklidir: 1) Depolanan malın satın alınmış bir mal olması, 2) Gıda maddesi olması, 3) İnsanların depolanan malı almada sıkıntı ve ihtiyaç içinde olması. Ebu Yusuf'a göre, gıda maddeleri dışında, piyasaya sürülmemesi topluma zarar veren her çeşit malda da ihtikâr sözü konusu olur. Malı saklama süresi normalde kırk gündür, ancak toplumun sıkıntıya düşme durumuna göre bu süre kısalabilir. Nitekim günümüzde akaryakıt ve tüpgaz gibi ihtiyaç maddeleri iki üç gün gibi kısa bir süre piyasadan çekilse toplum büyük sıkıntıya düşer, aksi durumunda, özellikle zarûrî maddelerin fiyatlarına narh uygulamasına da bir engel yoktur.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَّ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا
أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ

“Herhangi birinize ölüm gelip de, “Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!” demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın.”

Münafikun 63/10

HADİS-İ ŞERİF MELAI

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا : اللَّهُمَّ أَعْطِ
مُنْفِقًا خَلْفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ : اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا

“Her sabah iki melek iner. Biri şöyle der: Ey Allah’ım! İnfak edenin malının karşılığını ver. Diğeri de: Ey Allah’ım! Cimrilik edenin malını yok et, der.”

Buhârî, Zekât 27; Müslim, Zekât 57.

İnfâk ne demektir?

İnfâk, Allah'ın hoşnutluğunu kazanma amacıyla kişinin kendi servetinden harcamada bulunması, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardım etmesi demektir. Kur'ân'da Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olan müttaki mü'minlerin özellikleri sayılırken bunlar arasında infâk da zikredilmiştir (Bakara, 2/2-3). İnfâk ve tasadduk gösteriştten uzak, yalnız Allah rızası için yapılmalı; infâkta bulunan kimse, infâkta bulunduğu kişinin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalı, malın iyisi ve kalitelisinden vermeli; verirken özellikle gerçek ihtiyaç sahiplerini arayıp bulmalıdır (Bakara, 2/261-274). Varlıklı müslümanların mallarında yoksulların hakları bulunduğu ifade edilmesi (Zâriyât, 51/19; Me'âric, 70/24-25) zenginlerin, ihtiyaç sahiplerine yardım yapmakla yükümlü olduğunu gösterir. Hadislerde aile fertleri için yapılan harcamalar infâk kavramıyla ifade edilmiş ve bu tür harcamaların sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilmiştir (Ahmed, V, 277; Müslim, zekat, 38, 39). Kur'ân'da genellikle iyiliklerin sevabı bire on olarak gösterildiği halde, Allah yolunda infâkın sevabının bire yedi yüz olduğu bildirilmiştir (Bakara, 2/261). Bu infâkın Allâh katındaki değerini gösterir.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ

“Öyleyse sakın yetimi, ezme! Sakın isteyeniyi azarlama!”

Duha 93/9-10

HADIS-İ ŞERİF MEALİ

مَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ : لَا

**Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den
bir şey istendiği zaman asla “yok” demezdi.**

Buhârî, Edeb 39; Müslim, Fezâil 56.

İslâm'da borçlu ve alacaklının sahip olduğu hak ve görevler nedir?

Her konuda olduğu gibi ticaret hayatında da verilen sözlerin tutulması önemlidir. Kişinin özünün ve sözünün bir olması, sözünün senet sayılması, ya görüldüğün gibi ol ya da olduğun gibi görün özdeyişleri, toplumun vicdanında yer etmiştir. Büyük ölçüde kul haklarının söz konusu olduğu ticaret hayatında sözünde durmak, ticari taahhütleri gününde yerine getirmek önemlidir. Aksi halde kul hakları ihlalleri ortaya çıkar ve helalleşme olmadıkça konu ahiretteki hesaplaşmaya kalır. Kur'an-ı Kerim'de, karşılıklı borçlanmalarda bunun yazılı tespiti yanında, verilen sözlere ve yapılan antlaşmalara uyulması istenmiştir. Âyetlerde şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Yaptığınız sözleşme hükümlerini yerine getirin." (Mâide Sûresi, 5/1) "Verdiğiniz sözü yerine getirin, çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir." (İsrâ Sûresi, 17/34) Hz. Peygamber'in aşağıdaki hadisi de yukarıdaki âyetleri tefsir eder. "Müslümanlar kendi aralarında belirledikleri şartlara uyarlar. Ancak haramı helal, helalı haram kılan şart bunun dışındadır." (Buharî, İcâre 14; Tirmizî, Ahkam 17) Diğer yandan ödeme güçlüğü içinde olan borçluya gerekli kolaylığın gösterilmesi gerekir. Âyette şöyle buyrulur: "Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyince kadar süre vermek vardır. Bilerseniz, borcu başışlamanız sizin için daha hayırlıdır." (Bakara Sûresi, 2/280) Ancak ödeme gücü olduğu hâlde, borcunu vadesinde ödemeyen kimse alacaklıya zulüm yapmış olur. Hadiste şöyle buyrulur: "Borcunu ödeme imkânı olan bir kimsenin borcunu ertelemesi bir zulümdür." (Buharî, Havale 1,2; Müslim, Musâkât 33; Ebu Davud, Büyü 10; Tirmizî, Büyü 68) Alacaklı böyle varlıklı kimseden alacağını mahkeme yoluyla zorla alabilir. Bir kimse gerek ihtiyaç yüzünden gerekse yatırımlarını büyütme, daha fazla mal olarak cirosunu arttırmak gibi maksatlarla da borçlanabilir. Ödeme gücünü aşmayacak şekildeki borçlanmalarda bir sakınca bulunmaz. Nitekim Hz. Peygamber de zaman zaman ihtiyaç yüzünden borçlanmıştı. Meselâ, bir Yahudi'den veresiye yiyecek satın almış ve zırhını rehin olarak bırakmıştı. (Buharî, Cihad 89) Ödemek niyetiyle borçlanan kimseye Cenab-ı Hak yardımcı olur. Ebû Hüreyre'(r.a)'ın naklettiği bir hadiste şöyle buyrulur: "Kim ödemek niyetiyle borçlanırsa Allah onu bu borcu ödemeye muvaffak kılar. Kim de başkasının malını telef etmek niyetiyle alırsa Allah onu telef ettirir, ödemeye muvaffak olamaz." (Buharî, İstikraz 2) Borçlanmada niyetin önemi Ebû Ümâme (r.a)'ın naklettiği şu hadiste daha açıktır: "Bir kimse ödemek niyetiyle borçlanır, fakat borcunu ödeyemeden ölürse Allah onun borcundan vazgeçer ve istediği bedeli vererek alacaklısını razı eder. Buna karşılık ödeme niyeti olmaksızın borçlanan kimse, borcunu ödemeden ölürse Yüce Allah ondan alacaklıların hakkını alır." (Kamil Miras, Tecrid-i Sarih, 7/273) Ancak bu dua ve sakındırmalar, İslâm'da borçlanmanın caiz olmadığı anlamına gelmez. Borçlanmayla alakalı İslâm'ın tavsiyesi ölçünün kaçırılmaması ve ödeme gücünü aşacak borç yükü altına girilmemesidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ
سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, bir tanenin durumu gibidir ki, yedi başak bitirmiş ve her başakta yüz tane var. Allah, dilediğine daha da katlar. Allah'ın rahmeti geniştir. O, her şeyi bilir.”

Bakara 2/261.

HADİS-İ ŞERİF MELAI

مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كُتِبَ لَهُ سَبْعُمِائَةٍ ضِعْفٍ

“Allah yolunda malını harcayana, harcadığının yedi yüz misli ecir verilir.”

Tirmizî, Fezâilü'l-çihâd 4; Nesâî, Cihâd 45

İcradan hacizli malı almak caiz midir? Böyle durumlarda hangi konulara dikkat etmeliyiz?

Alacaklının hakkının korunması açısından borçlunun mallarının satılması gerekebilir. Peygamberimiz (s.a.s.) borcunu ödeyemeyen Muaz b. Cebel'in malını borcu karşılığında satmıştır (Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VI, 48). Halife Hz. Ömer de hac yolunda ticaret yaparken iflas eden bir kimsenin kalan mallarının, alacaklıları arasında taksim edilmesine hükmetmiştir (Muvattâ, Vasiyet, 8). Bu malları almak caizdir. Ancak dikkat edilmesi gereken önemli noktalar vardır. İcra ile sattırılan malların genelde borca mukabil olduğu bilinen gerçektir. Bu tür satışta artık mal sahibinin yetkisi hükmen kalmamıştır. Buradaki tasarruf yetkisi icra makamına geçmiştir. O da kendi rızası ile satmaktadır. İcra makamının satış yapması da zarureten dolayıdır. Buradaki zaruret, malın satılarak borcun ödenmesi ve hakkın ehline teslimidir. Bundan dolayı icra yolu ile yapılan satım akdi dinen de geçerlidir. Bu konunun zahiri kısmıdır. Ancak konunun ahlaki boyutu da vardır. Dinimiz kasit ve ihmal olmadan olağanüstü sebeplerden dolayı borcunu ödeyemeyen kimseye kolaylık gösterilmesini öngörür. Bu yüzden kaynaklar, darda kalan kimsenin malını satın almanın mekruh olduğunu belirtmektedirler. Buna göre icra dairelerinde satışa çıkarılan bir malı piyasa fiyatının çok altında almak sureti ile karşı tarafın zorda kalmışlığından faydalanılmamalı ve imkanlar ölçüsünde mal sahibinin mağdur edilmemesi için gayret gösterilmelidir. Ayrıca, bu konu biraz da vicdandır. Malın piyasadaki değerine yakın bir fiyata alınmasına gayret etmek gerekir. Fiyatın daha da düşmesine neden olacak işler yapmak caiz olmaz. Diğer taraftan, malın satışa çıkarıldığı günde belirlenen fiyatın daha da düşmesi için bilerek teklif vermemek veya teklif vereceklere engel olmak da caiz olmaz. Bunlar zor durumda olan kimselere bilerek zarar vermek anlamına gelir. Hem Allah hakkı hem de kul hakkı çiğnenmiş olur. Bununla beraber, bilerek zarar vermek gibi bir durum yoksa piyasa fiyatının altında da olsa, alışveriş her halükarda caiz ve geçerlidir. Bundan elde edilen kâr da helaldir. Fakat o malların ardından masumların ve çocukların gözyaşı varsa, dini bir mesuliyet olmamakla beraber, hissi ve vicdani bir sıkıntı verebilir. Bu noktadan fetvayı, "müftüler verse de sen vicdanına sor." hadisi şerif gereği size bırakırız. İcra gereği haczedilip satışla arzedilen mal er veya geç satılacaktır. Bu malın piyasası farklıdır. Bu piyasa (fiyat) çerçevesinde verilebilecek en fazlayı vererek malı almak, ağlayana zarar değil, fayda sağlar.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ

“Şüphesiz ki sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allah’a güzel bir borç verenler var ya, (verdikleri) onlara kat kat ödenir. Ayrıca onlara çok değerli bir mükafat da vardır.”

Hadid 57/18.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ

“Her meşru ve güzel iş sadakadır.”

Buhârî, Edeb 33; Müslim, Zekât 53.

Bir pazarlıkta karşı tarafın caymaması için bir miktar para isteniyor (kaparo). Malın alımından vazgeçilirse para hibe edilmiş sayılıyor ve iade edilmiyor. Bu parayı almak helal midir? Verilen kaparo alınmazsa ne yapalım?

Kaparo, alım ve satımdan vazgeçmeyi önlemek için verilen pay akçesidir. Bir terim olarak; bir malı satın alan kimsenin, satıcıya bedelden bir bölümünü, akit gerçekleşirse, bu verilen meblağın satış bedeline mahsup edilmek, gerçekleşmezse hibe (bağış) sayılmak üzere vermesidir. Bu, kendisinde alıcı için seçimlik hak bulunan bir satım akdidir. Akit gerçekleşirse kaparo, satış bedelinden bir cüz olur. Eğer alıcı, akdi yapmaktan vazgeçerse, kaparoyu kaybedecektir. Burada muhayyerlik süresi belirlenmemişse, bir zamanla sınırlı değildir. Akit, satıcı bakımından ise bağlayıcıdır. Günümüz ticaret işlemlerinde, zaman kazanmak, düşünmek, araştırmak, malın başkasına satılmasına engel olmak gibi amaçlarla, bir miktar kaparo verilerek satıcı ile ön bağlantı yapılmaktadır. Akit gerçekleşirse kaparonun satış bedeline mahsup edilmesi gerekir. Alıcı, sözleşmeden vazgeçerse kaparonun geri iade edilmesi en güzeldir. Eğer sözleşmede, satış gerçekleşmezse kaparonun geri verilmeyeceği belirlenmişse; bu cezâî şart niteliğindedir. Satıcı, bekleme ve malını başkasına satamama karşılığında böyle bir tazminatı istemektedir. Çünkü satım akdi gerçekleştiği taktirde alıcının bunda yararı vardır. Sözleşme ifa edilmezse, bekleme ve malı başkasına satamama yüzünden de satıcının zararı söz konusudur. Bunu, kaparolu satışı fasit akit saydığı düşünülürse, taraflar akit gerçekleşmeyince verdiklerini geri alabileceklerdir. Ancak kaparo karşılıklı rıza ile geri alınmamış bulunursa, fasit akit hükümleri uygulanır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

“Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez.”

Bakara 2/185

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَسِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا

“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.”

Buhârî, İlim 11, Edeb 80, Cihâd 164; Müslim, Cihâd 6-7.

Ticarette Pazarlık yapmanın hükmü nedir?

Malın fiyatı; satıcı ile alıcının anlaşması sonucunda, yani pazarlıkla ortaya çıkar. Pazarlık yapmak helaldir. helal olmayan davranış, bir mala aşırı fiyat istemek veya değerinin çok altında fiyat vermektir. Alıcı ile satıcı pazarlık yaparken ikinci bir alıcının pazarlık yapması caiz değildir. Abdullah b. Ömer, pazarlık üzerine ikinci bir şahsın pazarlık yapmasını Peygamberimiz (asm)'in yasakladığını söyler. (el-Buhârî, Büyû, 58, üslim, Büyû, 14). Malı alma niyeti olmaksızın fiyatı artırmak veya kırmak, böylece üçüncü şahıslara zarar vermek, kapalı veya açık artırmalarda yapılan hîle ve gizli anlaşmalar da haramdır. Bütün bu davranışlara dinimizde **“necş: aldatma”** denir ve Peygamberimiz (asm) tarafından yasaklanmıştır. (el-Buhârî, Büyû, 64, Müslim, Büyû, 14).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شِعْلَتْنَا أَمْوَالَنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ
بِالْسِّيْتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ
ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

“Bedevilerin (savaştan) geri bırakılanları sana, “Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu; Allah’tan bizim için af dile” diyecekler. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: “Allah sizin bir zarara uğramanızı dilerse, yahut bir yarar elde etmenizi dilerse, ona karşı kimin bir şeye gücü yeter? Hayır, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”

Fetih 48/11.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا ذُئِبَانَ جَائِعَانَ أُرْسِلًا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ

“Bir koyun sürüsüne bırakılan iki aç kurdun o sürüye verdiği zarar, mala ve makama düşkün olan bir adamın dinine verdiği zarardan daha fazla değildir.”

Tirmizî, (2376).

Bir Müslüman olarak, servete ve zenginliğe bakış açımız ne olmalı?

Zengin olmak meşru ve bunun yolu her Müslüman'a açık. Ama, umulan netice elde edilemediğinde, hırs ile yahut servet düşmanlığıyla ruha azap çektirmenin de bir mânâsı yok. Rahatın yolu "kısmete rıza"dan geçer. Servetin huzur getireceği şüphelidir, ama servet düşmanlığının insanı rahatsız ettiği açıktır. Böyle bir duruma düşmemek için, serveti Müslümanca değerlendirmek, ona İslâm'a göre bakmak gerekir. İslâm'da ferdi mülkiyet hakkı, meşru yoldan kazanılması şartıyla kabul edilmiş, ihtikâr, hileli satış, kumar, hırsızlık, zorbalık, kısacası kul hakkının her nevi gaspı haram kılınmış. Zaten zarurî ihtiyaç maddeleri, su, ateş, boş otlakiye ferdi mülkiyetten hariç tutulmuş. Zekât İslâm'ın beş şartından birisi olmuş; sadaka ve ihsan daima teşvik edilmiş. "...Uhud dağı kadar mala sahip olsaydım, Allah yolunda sarf ederdim. Ölürlen iki kiret (dirhem) on ikide biri) dahi bırakmama gönlüm razı değil." (Müslim, Zekât, 31) Bir zengin, bütün bu esaslara tam tamına riayet ediyorsa, hayırlı bir insandır ve cemiyete hizmet yolundadır; etmiyorsa kendini aldatmakta, ebedî saadetiyle oynamaktadır. Servet ya meşrudur, alın terinin neticesi, gayretin mahsulüdür, "Doğru ve dürüst tacir, kıyamet gününde siddıklar ve şehitlerle beraber haşredilecektir." (bk. Tirmizî, Zühd, 37) hadis-i şerifindeki müjdeye dâhildir. Veya gayrimeşrudur, haksızdır, üzerinde zulüm damgası vardır. Hz. Mevlânâ'nın, "Zalimlerin malları uzaktan güzel görünür, ama hakikatte mazlum kanıdır, vebalidir." dediği türdendir. Kazanç meşru ise sahibine düşman olunmaz, gayr-i meşru ise ona heveslenilmez. Her iki halde de bizim başkalarıyla fazla işimiz yok demektir. Kendi işimize bakmak, hem dünyevî, hem uhrevî saadetimiz için büyük bir gayretin içinde bulunmak durumundayız.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

“Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah’a karşı gelmekten sakının.”

Maide 5/88.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، لَا يُبَالِي الْمَرْءُ مَا أَخَذَ مِنْهُ، أَمِنَ الْحَلَالَ أَمْ مِنَ الْحَرَامِ

“Öyle bir zaman gelecek ki;
kişi (kazancının) helal mi yoksa haram mı olduğunu önemsemeyecek.”

Buhârî, (2059).

Sigorta ve hükmü nedir?

Sigorta, İslâm'ın ilk dönemlerinde bilinmeyen, yakın zamanlarda ortaya çıkmış bir akitir. Bu nedenle sigorta konusunda fıkıh kaynaklarımızda bir açıklama bulunmamaktadır. Bu konuda ilk defa görüş beyan eden, İbn Âbidîndir. Çağdaş araştırmacılar sigorta konusunu incelemiş ve dinî hükmünü açıklamaya çalışmışlardır. Sosyal sigortalar ve karşılıklı sigortanın caiz olduğu konusunda bu bilgiler ittifak etmekle birlikte, ticarî sigortanın hükmü konusunda görüş ayrılığı içerisindeyler. Ticarî sigortanın hükmü konusunda üç ayrı görüş bulunmaktadır: 1. Birinci görüşe göre, ticarî sigortaların hiçbir çeşidi caiz değildir. Zira ticarî sigortada bilinmeyen unsurlar bulunmakta, bu işlem kumar veya müşterek bahse benzemektedir. Ayrıca sigorta haksız tazmindir. Sigorta akdi, güvence gibi objektif olmayan bir şeyin satışıdır. Sigorta ve özellikle hayat sigortasında takdir-i ilâhiye meydan okuma vardır. İslâm'ın yasakladığı bu unsurları taşıyan sigortanın da haram olması gerekir. Buna göre, sigortacının prim, sigortalının da tazminat alması caiz değildir. 2. İkinci görüşe göre, hayat sigortası caiz değildir; mal ve eşya sigortası ise esas itibariyle caiz olmakla birlikte, dinen hoş değildir. Ayrıca faiz esasına dayanan sigortalar caiz değildir. 3. Üçüncü görüşe göre, sigortayı yasaklayan kesin bir nass bulunmadığından, faiz karışmaması ve genel ahlâka aykırı olmaması şartıyla sigortanın bütün çeşitleri caizdir. Zira akitlerde asıl olan, yasaklayıcı bir nass bulunmadığında helal olmasıdır. İslâm dini, yeni gelişmeler karşısında ortaya çıkan durum ve şartlara cevap verebilecek özelliğe sahiptir. Hz. Peygamber döneminde bulunmayıp daha sonra ortaya çıkan akitler için de durum böyledir. Bu akitler, İslâm hukukunun esaslarına muhalif bir unsur ihtiva etmiyor; akdin mevzuu, irade beyanı, karşılıklı rıza gibi dinen aranan bütün unsur ve şartları taşıyorsa sahihtir. (Din İşleri Yüksek Kurulu)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

“Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah’a âit olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de o bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da yazılı) dır.”

Hud 11/6.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ نَزَلَتْ بِهِ فَاقَةٌ فَأَنْزَلَهَا بِالنَّاسِ لَمْ تُسَدَّ فَاقَتُهُ، وَمَنْ نَزَلَتْ بِهِ فَاقَةٌ فَأَنْزَلَهَا بِاللَّهِ،
فَيُوشِكُ اللَّهُ لَهُ بِرِزْقٍ عَاجِلٍ أَوْ آجِلٍ

“Kime bir geçim sıkıntısı gelir ve o da bunu insanlara anlatarak (onlardan medet umarsa) o kimsenin ihtiyacı giderilmez. Kime de bir geçim darlığı gelir de bunu (yalnızca) Allah’a arz ederse, Allah er veya geç onu rızıklandırır.”

Tirmizî, (2326).

Kadınların kendi aralarında yaptıkları gün adı verilen toplantılarda topladıkları paraları dönüşümlü olarak almaları caiz midir?

Borç verme, İslamda teşvik edilen bir husustur. İnsanların muhtaç olan kişilere borç vermeleri sadaka sevabı olan bir davranıştır. Borç vermede önemli olan, borç karşılığında herhangi bir fazlalığın şart koşulmaması, borç veren ya da alanın zarara uğratılmamasıdır. Kadınlar arasında tertip edilen toplantılarda her bir katılımcının toplanan meblağı dönüşümlü olarak her ay içlerinden birine vermeleri şeklindeki uygulamada bir sakınca yoktur. Çünkü bu, sonuçta bir borç verme işlemidir. Ancak, enflasyonist ortamlarda katılımcılardan bir kısmına sıra gelmesi için beklenmesi gereken süre içinde parada meydana gelebilecek değer kaybından doğan zararı önlemek için borçlanmanın altın gibi daha az değişken bir değerden olması daha uygun olur. Çünkü paranın değerinin artması halinde sırası önce gelenler; eksilmesi halinde sırası sonra gelenler zarara uğramış olacaktır. Değer kaybı durumunda borçların misliyle değil kıymetiyle (borçlanıldığı gündeki alım gücüyle) ödenmesi esastır. (Din İşleri Yüksek Kurulu)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

“Ey peygamberler! Temiz şeylerden yiyiniz ve iyi ameller işleyiniz.
Doğrusu ben, sizin yaptığınız şeyleri tamamen bilirim.”

Muminun 23/51.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ أَوْ أَفْضَلُ؟ قَالَ:
«عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ، وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ»

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e “Hangi kazanç daha temizdir/hayırlıdır” diye soruldu. O da “Kişinin kendi eliyle olan kazancı ve içinde aldatma olmayan alış verıştır” buyurdu.

Hâkim, Müstederek, (2158).

İsalının alın terine verdiği önemden bahseder misiniz?

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: "Yerde rızıkı Allah'a ait olmayan hiçbir debelenen yoktur" (Hud, 11/6) Allah'ın yeryüzündeki halifesi konumunda olan insan, bilgi, kültür, çalışma, emek...eylemi sonucunda sözü edilen bu rızıkı kaynaklardan çıkararak kazanma yoluna gitmelidir. Sevgili Peygamberimiz emeğin kutsallığına işaret eden veciz bir sözünde şöyle buyurmaktadır: "Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir şey yemiş değildir." (Buhari, Büyü, 15) Yine kendisine en temiz kazancın ne olduğu sorulduğunda "kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancı." (Müsned, IV, 141) cevabını vermiştir. Hatta Peygamber efendimiz emek sarf edilerek, alın teri aktılarak, harama bulaşmadan yapılan ticaretin rızıkın onda dokuzu olarak telakki etmiştir. Emeğe ve alın terine büyük önem verip teşvik eden Resul-u Ekrem efendimiz bu emeği veren insanı da Allah'ın sevdiği kullar arasında göstermiştir. Söz konusu bu hadis de buna işaret etmektedir: "Bir defasında Resulullah Tebuk dönüşünde Sa'd b. Muaz ile karşılaşmış tokalaşmış, ellerinin nasırlandığını görünce bunun sebebini sormuş, o da "çoluk çocuğumun nafakasını temin için hurma bahçemde çalışıyorum." Cevabını verince Hz. Peygamber Sa'd b. Muaz'ın elini öpmüş ve "İşte bu eller Allah'ın sevdiği ellerdir." Buyurmuştur. (DİA İlmihali, II, 409) İslam helal lokma kazanma uğruna verilen emeği, aktılan alın terini kutsal olarak kabul etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de: "Erkeklerle hak ettiklerinden bir pay vardır. Kadınlara da kendi kazandıklarından bir pay vardır." (Nisa, 4/32) denilerek emeğin önemi vurgulanmaktadır. Kur'an'ın bir başka ayetinde de: "İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur." (Necm, 53/39) buyrulmuştur. Bu ayette esasen ahirette her kesin dünyada yaptığının karşılığını göreceğini ifade etmekte ise de aynı kuralın dünyevi çalışmalar hakkında da geçerli olduğu sonucu çıkarmak zor olmasa gerek. Söz konusu bu ayetlerden ve hadislerden anlaşıldığı gibi kişinin yiyeceği ve dolayısıyla aile fertlerine yedireceği en hayırlı ve helal lokma emek ve alın teri ile kazandığı lokmadır.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

“Andolsun, size yeryüzünde imkan ve iktidar verdik. Sizin için orada birçok geçim imkanları da yarattık. Ama siz ne kadar az şükrediyorsunuz!”

Araf 7/10.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

عَنْ حَبَّةَ وَسَوَاءِ ابْنِي خَالِدٍ قَالَا: دَخَلْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُعَالِجُ شَيْئًا فَأَعْتَاهُ عَلَيْهِ فَقَالَ: لَا تَيَاسَا مِنَ الرِّزْقِ مَا تَهَزَّتْ رُءُوسُكُمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ تَلَدُهُ أُمُّهُ أَحْمَرُ لَيْسَ عَلَيْهِ قِشْرٌ ثُمَّ يَرُزُقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

Halid (el-Esedî)'nin oğulları Habbe ve Sevâ' anlatıyor: “Hz. Peygamber (s.a.s) bir şeyi tamir etmekle meşgul iken yanına gittik ve ona yardım ettik. O da bize şöyle dedi: “Başlarınız hareket ettiği (yaşadığınız) sürece rızık konusunda ümitsizliğe düşmeyin. Annesi insanı, kıpkırmızı ve çıplak olarak doğurur. Sonra yüce Allah onun rızıkını verir.”

(İbn Mâce, Zühd, 14.)

Kanaat nedir?

Kanaat, güzel bir ahlak ve büyük bir erdemdir. İnsanın ruhsal anlamda kemale erdiği bir noktadır. İnsanı aziz kılan, asil kılan sonu gelmez bir hazinedir. İnsanı hırsın, haz düşkünlüğünün, tamahkârlığın zilletinden koruyup kollayan iffet hâlidir. Allah'ın (c.c.) insanoğluna bağışladıklarını bir lütuf olarak görüp kendisine bağışlanana rıza gösterme, razı olma hâlidir. Hülâsa kanaat, kişide eşref-i mahluk insana yakışır asaletle ulaşma hâlidir. İnsanoğlu bunca güzelliği içinde barındıran kanaatle mutlu, huzurlu ve güzel bir hayatın kapısını aralayabilir ve o kapıdan içeri girebilir. Hayatın kendisine getirdiklerini, kendisinde var olan bütün güzellikleri ve nimetleri ancak kanaatle fark edebilir. Dolayısıyla kanaatin arttığı yerde mutluluk da artar, huzur da. Kanaat gibi bir erdemi hırsın, tamahkârlığın kol gezdiği bir dünyada korumak hiç de kolay değildir. Sürekli tüketmenin büyük bir tutku hâline geldiği şu ahir zamanda kanaat sahibi olmak büyük bir erdemdir insanoğlu için. Ancak kanaat de zordur hâliyle. Bu zorluğa göğüs geremeyip tamahkâr olmanın kolaylığına aldanan insanlar, kanaatin asaletini bırakıp tamahkârlığın zilletine kapılır maazallah. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) insanoğlunun yaşlansa da hep genç olan özelliği ihtiras sahibi olması (Müsned, III, 115, 119, 169.) buyurunca kanaat zor bir erdemdir. O yüzdendir ki kanaat sahibi olmak, kemal bir ahlaka sahip olmaktan geçer.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا
خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ

“Orada hem sizin için, hem de sizin rızık vermediğiniz kimseler için geçimlikler meydana getirdik. Hiçbir şey yoktur ki hazineleri yanımızda olmasın. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz.”

Hicr 15/20-21.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقْوَتْ

“Geçimini sağlaması gerekenleri ihmâl etmek, kişiye günah olarak yeter.”

Ebû Dâvûd, Zekât 45

Hız. Peygamber (sav)'in helal kazanç hakkındaki tavsiyelerinden bahseder misiniz?

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Medineli bir sahâbî birkaç kez Hz. Peygamber'e gelerek ihtiyacını dile getirmiş ve her defasında o cömert Peygamber'den karşılıksız ikramlar alarak evine dönmüştü. Bir gün yine bir şey istemeye geldiğinde Allah'ın Elçisi (sav), "Evinde hiçbir şeyin yok mu?" diye sordu. Sahâbî, "Hayır, evimde sadece bir örtü var. Bunun bir kısmını elbise olarak kullanıyor, diğer kısmını da evde altımıza seiyoruz. Bir de su içtiğimiz bir bardak var." diye dert yandı. Bunun üzerine Resulullah (sav), "Onları bana getir." diyerek onu evine gönderdi. Sahâbî hemen evine gitti ve bahsettiği eşyaları getirdi. Resûlullah (sav) onun getirdiği eşyaları eline alarak orada bulunanlara, "Kim bunları satın almak ister?" diye sordu. Topluluk içinden birisi, "*Ben onları bir dirhem karşılığında alırım.*" diyerek öne çıktı. Allah Resûlü (sav) iki veya üç defa, "Kim bir dirhemden fazla verir?" diye sorunca bir başka sahâbî, "*Ben iki dirhem veririm.*" diye ortaya atıldı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, adamın getirdiği eşyaları iki dirhem karşılığında satın almak isteyeneye verdi. Alışveriş sonucu kazandığı iki dirhemi de adama vererek, "Bu dirhemlerin birisiyle yiyecek satın al ve ailene götür. Diğer dirhem ile de bir keser satın alıp yanına gel." dedi. Sahâbî keseri getirince Allah Resûlü ona bizzat kendi eliyle bir sap taktı ve keseri ona uzatarak, "Git, bununla odun topla ve sat. Seni on beş gün boyunca da görmeyeyim." diye tembihledi. Medineli sahâbî, Allah'ın Elçisi'nin bu emri üzerine hemen gitti ve çalışmaya koyuldu. Günlerce odun toplayıp sattı. On beş gün sonra, on dirhem biriktirmiş olarak çıkageldi. Çarşıda kazandığı paranın bir kısmı ile elbise, geri kalanı ile de ailesine yiyecek satın almıştı. On beş gün önce muhtaç bir hâlde yanına gelen ve ailesini geçindirmeyi bilemeyen bu sahâbinin ekmeğ parasını kazanmayı başardığını gören Resûlullah (sav), ona şu çarpıcı öğüdü verdi: "Bu (şekilde çalışarak başkalarına muhtaç olmadan geçinmen) senin için, kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesi ile gelmeden daha hayırlıdır."(Ebû Dâvûd, Zekât, 26)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

“Eğer hükmedecek olursan aralarında adaletle hükmet.
Çünkü Allah, âdil davrananları sever.”

Maide 5/42.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْلَادِكُمْ

“Allah’tan korkunuz; çocuklarınız arasında adaletli davranınız.”

Müslim, Hibât 13.

Mirasçılar mirastan mahrum edilebilir mi?

Kişi, mirasçısını mirasından mahrum etme hak ve yetkisine sahip değildir. Ancak varisin murisini öldürmesi, farklı dinlerden olmaları gibi mirasçılığa engel haller bulunması durumunda mirasçı mirastan mahrum kalır (Mevsili, el-İhtiyar, İstanbul, ts. , V, 792, 821-822). Çocuklar anne-babanın gönlünü incitecek, sevgi ve gönül bağını koparacak olan isyan, eziyet ve hakaret gibi olumsuz duygu ve davranışlarda bulunmuşlar veya görevlerini yapmamışlarsa, dinen sorumlu olurlar. Ama bu yanlışlıkları veya görevlerini yapmamaları onların mirastan mahrum bırakılmalarına dinen sebep teşkil etmez. Çünkü İslam'da sorumluluklar bireyseldir. Herkes kendi görevini yapıp-yapmadığının hesabını Allah'a verecektir (Necm, 53/38-41). Ailede anne-baba kendi sorumluluklarını, çocuklar da kendi sorumluluklarını bilerek, ailevi yaşantılarını bir Müslüman'a yakışır şekilde düzenleyip sürdürmek mecburiyetindedirler. Bu itibarla, anne-babanın hangi sebeple olursa olsun çocuklarını mirastan mahrum etmek için; evlatlıktan reddetme, mirastan mahrum bırakmak için vasiyette bulunma gibi tasarruflarda bulunması caiz olmaz.

AYET-İ KERÎME VE MEALİ

قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ
أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“Yakub onlara, “Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir” dedi.”

Yusuf 12/64.

HADÎS-İ ŞERÎF VE MEALİ

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ

“Yapacağı fenalıklardan komşusu güven içinde olmayan kimse cennete giremez.”

Müslim, İmân 73

Komşularımızın üzerimizdeki hakları nelerdir?

Bütün insanların güzel komşularla yaşamak istediğini düşünerek evvelâ kendimiz güzel bir komşu olmalı, daha sonra da sâlih komşular arasında oturmaya gayret etmeliyiz. Zirâ müslümanı dünyada bahtiyar eden şeylerden biri de sâlih komşudur.(Ahmed, III, 407.) Bu sebepledir ki Fahr-i Kâinât Efendimiz: “Devamlı ikâmet ettiğiniz yerde kötü komşudan Al-lâh’a sığınız! Göçebe olduğunuz yerdeki komşu nasıl olsa bir müddet sonra sizden ayrılır.” buyurmuştur. (Nesâî, İstiâze, 44) Bu hususta meşhur olan; “Ev alma komşu al!” sözü, hayırlı komşular arasında yaşamanın, mânevî hayâtımız açısından da ne kadar ehemmiyetli olduğunu açıkça göstermektedir. Aynı şekilde, mescitlere komşu olmaya da itinâ göstermek gerekir. Böylece insan, secdeye dâvet telkinleri olan ezânın rûhâniyetinden uzak kalmamış olur. Rasûlullah(sav), üzerimizdeki hakları itibârıyla komşuları üçe ayırmıştır: **a.** Bir hakkı olan komşular; gayr-i müslimler: Bunların sadece komşuluk hakkı vardır. **b.** İki hakkı olan komşular; müslümanlar: Bunların hem komşuluk, hem de din kardeşliği hakkı vardır. **c.** Üç hakkı olan komşular; akraba olan müslümanlar: Bunların da hem komşuluk, hem din kardeşliği, hem de akrabalık hakkı vardır. İslâm, insânî muâmeleleri yakından uzağa doğru tanzîm etmiştir. Bu sebeple daha yakın olanın daha fazla hakkı vardır ki insan tabiatının icâbı da budur.(Buhârî, Şüf’a 3, Hibe 16, Edeb 32.)